అల్లుడా! నా కూతుర్ని పెళ్ళాడుతావా?

"ఏమిటోయ్ అల్లుడా! నా కూతుర్ని పెళ్ళాడుతావా?"

ఎంత తీయటి ప్రశ్న!

పంచదారకన్నా, పానకంకన్నా, జుంటితేనెకన్నా, జున్నుకన్నా మధురమైంది కదూ!

సుందరమ్మత్త నోటిగుండా అలాంటి మాట వినడం ఎంతటివారికి కలగవలసిన మహద్భాగ్యం!

సుందరమ్మత్తకు మూడు మేడలున్నాయి. మూడ్డైదుల పదిహేనెకరాల పొలం ఉంది. ముచ్చటగా ముగ్గురు కూతుళ్ళున్నారు. అత్తగారికి కావలసిన అదనపు క్వాలిఫికేషన్ - ఆమె గారికి మగబిడ్డలు లేరు!

తిరుపతి వెంకటేశ్వరుడి సన్నిధానంలో నిల్చుని "నీకూ మాకూ పేరు లొక్కటైనా ఫలితాలు మాత్రం వేరు వేరై పోయాయి ప్రభూ!" అంటూ వాపోయారట తిరుపతి వెంకట కవీంద్రులు.

సరిగా అలాగే నేను, రఘుపతి, నాగరాజు మేము ముగ్గురం విడివడని స్నేహితులమైతే సుందరమ్మత్తచేత అల్లుడా అనిపించుకునే భాగ్యం ఒక్క రఘుపతికే దక్కింది.

అనిపించుకుంటే చాలునా?

అందరూ రావద్దా?

పందిళ్ళు వేయవద్దా?

బాకాలు ఊదవద్దా?

ఆడమనిషి వైపు అలవోకగా నైనా చూడడానికి బిడియపడిపోయే మా రఘుపతి ముద్దుల పెళ్ళికుమారుడు కావద్దా?

కావాలి.

ఎప్పుడు? ఎప్పుడు? ఎప్పుడు?

ఆ శుభముహూర్తమెప్పుడు?

తొందరపడకండి బాబూ, కథ మొదటినుంచీ చెబుతున్నాను.

పాపన్నపేట. ఒక సుమారు పాటి బస్తీ. నాకు తెలిసినప్పటినుంచి అదొక మేజరు పంచాయతీ గ్రామంగా ఉంది. వ్యాపారాలు, ఉద్యోగాలు, హోటళ్ళు, సెలూన్లు మొదలైన హంగులు పెరుగుతూ వచ్చిన కొద్దీ ఆ ఊరు కూడా పెరుగుతూ వచ్చింది. ఈ హంగులన్నీ ఏర్పడక మునుపు ఆ ఊరి భౌతిక సంపద నంతటిని గుత్తకు పుచ్చుకున్న ప్రాచీన కుటుంబాలు కొన్ని పాపన్నపేటలో ఉన్నాయి. ఆ కుటుంబాల సంఖ్య ఏ విధంగా చూచినా ఒక వందకు మించదు. రోమ్ సామ్రాజ్యంలో పూర్వం ఏ నగరానికా నగరంగా కొన్ని

నగర రాజ్యాలుండేవట. అలాగే పైన పేర్కొన్న వంద కుటుంబాల్లోనూ ఏ కుటుంబానికా కుటుంబమే ఒక చిన్న రాజ్యం. అలాంటి వంద కుటుంబాల్లో సుందరమ్మత్తదొకటి.

పాపన్నపేట చుట్టూరా చెరువులు, ఆ చెరువుల క్రింద సుక్షేత్రాలు దండిగా ఉన్నాయి. వరి పంటకు, చెరకు తోటలకు ఆ పొలాలు పెట్టింది పేరు. ఈ సంవత్సరం వరి పండుతుంది. పైఏడు చెరకు పైరవుతుంది. ఆ వరి పంటలోనూ ఈ చెరకు బెల్లంలోనూ ఇంటి వాడుక క్రింద వినియోగపడేది తక్కువ. అమ్మకానికి వెళ్ళేది ఎక్కువ. అమ్మినప్పుడల్లా డబ్బు చేతికొస్తుంది. ఆ డబ్బు అచిరకాలంలో బంగారమౌతుంది. అందువల్ల పాపన్నపేట పొలాల్లో బంగారం పండుతుందనడం ఉత్ప్రేక్షకాదు. సహజోక్తి.

మరైతే ఇక్కడొక ధర్మ సందేహం. పాపన్నపేట పడతుల అందాలకు ఆ బంగారం మెరుగులు దిద్దిందని కొందరంటారు. మరికొందరు ఆ వాదాన్ని త్రోసి రాజనడంకద్దు! పూలరెమ్మలను, మత్తమయూరాలను రాజహంసలను, చందమామను, శతపత్రాలను ఉపమా సామాగ్రిగా తెచ్చుకోవలసిన పాపన్నపేట పొలతుల అందాలకు బంగారం మెరుగులు దిద్దడమేమిటి? తప్పు, తప్పు. వాళ్ళు ధరించడంవల్ల ఆ నగలకే ఒక వింత సోయగం అబ్బిందని వీళ్ళు వాదిస్తుంటారు.

మేము కాబట్టి ఆడవాళ్ళకు పెద్ద పెద్ద పదవులు కట్టబెట్టామని చెబుతూ తమ విశాల దృక్పథానికి దాఖలా చూపించుకునే వాళ్ళను చూస్తే నవ్వొస్తుంది. పాపన్నపేట కుటుంబ రాజ్యాల్లో రాజ్యాధిపత్యం ఆదినుంచీ ఆడవాళ్ళదే! అక్కడ మగవాళ్లు చీఫ్‌గెస్టు ల్లాంటివారు. గెస్ట్ ఆర్టిస్టులవంటివారు, సంచార రాయబారుల వంటివారు. టంకశాలల వంటివారు. వ్యవసాయం కావచ్చు - వ్యాపారం కావచ్చు. ఉద్యోగం కావచ్చు. చేస్తున్నది ఏ పని అయినా తమ కుటుంబ రాజ్యాలకూ, బాహ్య ప్రపంచానికి మధ్య ఎడతెగని ఎగుమతులు, దిగుమతులు జరిపించడం మాత్రమే వారి వంతు.

పాపన్నపేటతో నా కేర్పడిన తొలి పరిచయం పదిహేనేళ్ళ నాటిది. అప్పటికింకా దేశంలోని పల్లెల్లోనూ, పేటల్లోనూ జన జీవనం నిశ్చల తటాకంలా ప్రశాంతంగా కనిపిస్తుండేది. ఇప్పటిలా బస్సుల్లో టిక్కెట్లు దొరకక ప్రయాణీకులు వీధుల్లో పడిగాపులు పడేవారు కారు. హొటల్లో కుర్చీలు ఖాళీగా లేక, నిలువు కాళ్ళ శిక్ష పడవలసి వచ్చేది కాదు. సినిమా హాలు గోడకు "హౌస్‌ఫుల్" అన్న బోర్డు వ్రేలాడేది కాదు. సాయంకాలాల్లో సైతం రోడ్లపైన చేతులూపుకుంటూ ధారాళంగా నడచిపోవడానికి వీలుండేది. జీవితం పరుగు పందెంలా పరిణమించని ఆ రోజుల్లో పుస్తకాల సంచులు భుజానికి తగిలించుకొని చెట్టాపట్టాలతో రోడ్డుపైన నడచిపోతుండే ముగ్గురు హైస్కూలు కుర్రాళ్ళ స్నేహబంధం బహుశా పాపన్నపేట కీనాడు గుర్తుండకపోవచ్చు. ఆ ముగ్గురు కుర్రాళ్ళలోనూ ఒకడు ఆ ఊరివాడే! మీదు మిక్కిలి వంద కుటుంబ రాజ్యాల్లో ఒకదానికి చెందినవాడు. ఇంచుక చామనఛాయతో సన్నగా పొడుగ్గా ఉండేవాడు. అతడే రఘుపతి!

రెండోవాడు నాగరాజు. పాపన్నపేటకు ఏడెనిమిది మైళ్ళదూరంలో చిట్టడవుల మయమైన ప్రాంతం ఒకటి ఉంది. ఆ అటవీ ప్రాంతంలో గుట్టల నడుమ వాగులకడ్డంగా కట్టిన కట్టల క్రింద పొలాలేర్పరచుకుని కేవలం పైరు జీవనం మాత్రమే వృత్తిగా బ్రతికే పల్లెటూళ్ళు కొన్ని ఉన్నాయి. వాటిలో ఒక పక్కా కుగ్రామంనుంచి వచ్చినవాడు నాగరాజు.

అడవుల్లో ముండ్లూ గుండ్లూ తప్ప మరేమీ ఉండవన్న అభిప్రాయం ఒకటి ఉంది. అడవి మల్లెలుండడంకూడా అడవుల్లోనే కదా! అచ్చంగా అడవి మల్లె పువ్వులాంటివాడు నాగరాజు. "తెల్ల జామపండు వంటి దేహ ఛాయ గలవాడు. దవళమల్లి కోరకముల దంత పంక్తి గలుగువాడు". "అన్న వర్ణన అతడి కెంతైనా నప్పుతుంది. ముట్టుకుంటే కందిపోతాడేమోనన్నంత సుకుమారంగా ఉండేవాడు. "తలకొక జడ తగిలించి, నడుముకు పావడా బిగిస్తే నువ్వు నిజంగా ఆడపిల్లవేరా రాజూ!" అంటుండేవాడు రఘుపతి.

పోగా మిగిలినవాణ్ణి నేను. నా ఆకార విశేషాలతో ఈ కథకు బొత్తిగా ప్రమేయం లేదు. కనుక ఆ వివరాల జోలికి వెళ్ళడం లేదు.

హైస్కూలు గేటుకు అల్లంత దూరంలో రాజవీధి. ఆ వీధిలో పది పన్నెండు ఇళ్ళ కవతల పంచాయతీ బోర్డువారి పార్కు కెదురుగా ఉన్నదే సుందరమ్మ ఇల్లు. అది వెనుక వైపున మేడ. ముందరి వైపున పెంకులతో దించిన వసారా. వసారా చుట్టూరా సన్నటి రీపర్లతో అమర్చిన దడిలోపలనుంచి ప్రారంభమౌతుంది సుందరమ్మత్త కుటుంబ రాజ్యం. ఎప్పుడైనా మంచినీళ్ళు త్రాగాలనిపిస్తే మా సుందరమ్మత్త ఇంటికి వెళదాం రమ్మనేవాడు రఘుపతి. ఆ ఇంటి చేదబావిలో ఉన్నవన్నీ మంచినీళ్ళే ఎన్ని బక్కెట్లు త్రాగినా సుందరమ్మత్త అభ్యంతరం చెప్పదు. ఏ మాట కామాట చెప్పుకోవాలి. అడపా దడపా ఆమె మాకు కాఫీ ఇస్తుండేది కూడా? ఒకటి రెండుసార్లు పళ్ళు ఫలహారాలుకూడా తెచ్చి పెట్టి, దేశంలో దాతృత్వం తగ్గిపోతుండడాన్ని గురించి మాట్లాడుతూ ఆమె విచారాన్ని ప్రకటించడం కూడా నాకింకా బాగా జ్ఞాపకం ఉంది. ఉపాయనాలిచ్చినా, ఇవ్వకపోయినా ఆమె చిట్టచివరి ముగ్గురిలోనూ ఒక్క రఘుపతిని మాత్రం నిర్దేశించి" "నా కూతుర్ని పెళ్ళాడతావా అల్లుడా!" అంటూ కవ్వించడాన్ని మాత్రం మరిచిపోయేది కాదు.

వివాహమనగా అదెంతటి మధురానుభవమో ఆ వయసులో మాకేం తెలుసు? అయినా ఏవో అస్పష్టమైన ఊహలు చెలరేగకపోలేదు. స్వయంగా పూలరథం లాంటిది సుందరమ్మత్త! ఆమెవైపు చూడడమేకన్నులకు పండుగ. ఆమె కూతుళ్ళు సైజులో మాత్రమే తేడాగా ఉన్న పొదరిళ్ళు. ఇంట్లో ఎక్కడ చూచినా సుఖాసనాలు. నిరంతరం సన్నగా వినిపిస్తుండే రేడియో సంగీతం. హాల్లో తూగుటుయ్యాల. గదుల్లో నిలువుటద్దాలు. పెరట్లో సన్నజాజి పందిరి. ఓయబ్బో, సుందరమ్మత్త కూతురికి మొగుడు కావడంకన్నా అదృష్టమా?

ఎలాగైనా మా రఘుపతి అదృష్టవంతుడు!

అదృష్టం కాకపోతే సుందరమ్మత్త అతడికి స్వయానా మేనత్తకాదట! మేనమామ పెళ్ళామైనా కాదట! బీరకాయ పీచులాంటి దూరపు బంధుత్వాన్ని బట్టి ఇతడి కామె అత్తకావలసి వస్తుందట! ఆ మాత్రానికే ఆమెకు తనలో అల్లుడు కనిపిస్తున్నాడంటే రఘుపతి అదృష్టాన్ని ఏమని కొనియాడాలి?

అయినా ఇప్పుడింత దూరం సాగదీసి చెబుతున్నాను గానీ, అప్పుడు మావాడి కంతగా వివాహం పైన ధ్యాసలేదు. చదువులు పరీక్షలు మార్కులు – ఆ గొడవలతోనే ఆరేళ్ళ హైస్కూలు విద్యాభ్యాసం ముగిసింది. నాగరాజు మంచి మార్కులతో పాసయ్యాడు. రఘుపతి సగటు మార్కులు మాత్రమే తెచ్చుకున్నాడు. నా విద్యాభ్యాసం అంతటితో పూర్తయింది. కనుక నా మార్కుల్ని గురించి చెప్పుకోవలసిన అవసరం కనిపించదు.

వాళ్ళిద్దరు మాత్రం కళాశాల మెట్టెక్కారు. ఆ ఇద్దరిలో కూడా చదువుల సముద్రంలో లోతుల్ని ముట్టి వచ్చే ఓపరికం రఘుపతికి లేకపోయింది. అతడు పట్టా చేతికి రాగానే కొద్ది రోజులు ట్రెయినింగ్ పొందినవాడై తిరిగి వచ్చి చదువు చెప్పడానికి పాపన్నపేట హైస్కూల్‌లోనే పంతులుగా కుదిరిపోయాడు.

ఏదో పనిబడి ఇటీవల ఒకసారి పాపన్నపేట వెళ్ళాను. బస్‌స్టాండులోనే కనిపించాడు రఘుపతి. హొటలుకు వెళ్ళి ఉపాహారం ముగించాము. దీప దీపాల వేళ పాపన్నపేట రాజవీధి పైన నడుస్తూ చిన్ననాటి మధురానుభూతుల్ని నెమరు వేసుకోవడం మనసుకెంతో ఆనందదాయకం. కానీ ఆ వీధి వెంట నడవడానికి రఘుపతి ఎందుకో తటపటాయిస్తున్నట్టు తోచింది. ఆఖరి కతడు కారణంగూడా చెప్పేశాడు.

"ఈ వైపుగా వెళ్తే సుందరమ్మత్త చూస్తుందిరా శేఖరం! వద్దు బాబు! ఇలా వెళదాంరా" అన్నాడు.

నిజం చెప్పొద్దూ. నాకు కాస్త కోపం వచ్చింది. "సుందరమ్మత్తకు తరచుగా కనిపించవలసిన వాడివి నువ్వు! ఆవిడ కంటపడకుండా ముఖం చాటుచేసుకుని తిరగవలసిన గ్రహచారం నీకేం పట్టింది?" అన్నాను.

"అబ్బే నీకు తెలియదులేరా శేఖరం!" అన్నాడు రఘుపతి.

"తెలియని వానికి సుఖంగా తెలుపవచ్చునని భర్తృహరి చెప్పలేదా రఘుపతీ!" అన్నాను.

రఘుపతి ప్రారంభించాడు.

'సుందరమ్మత్త కూతుళ్లలో పెద్దవాళ్ళకిద్దరికీ పెళ్లిళ్ళయి పోయాయి.'

"శుభం! లైన్ క్లియరయిందన్నమాట! ఈడూ జోడూ ముఖ్యమనుకుంటే మూడో అమ్మాయినే గదా నువ్వు పెళ్ళాడవలసింది..."

ఎదుటి వాడి అవివేకానికి జాలిపడుతున్న విరాగిలా రఘుపతి ఫక్కుమని నవ్వేశాడు.

"లోకం నువ్వనుకున్నంత అమాయకంగా లేదురా శేఖరం! సుందరమ్మత్త నన్ను, నా కూతుర్ని పెళ్ళాడుతావా అని అడుగుతుండేది! నిజమే! కానీ అలా అడగడంలోని అంతరార్థమేమిటో నీకు తెలియదు. నా కూతుర్ని పెళ్ళాడడానికి తగినంత ఎత్తుకు నువ్వు పెరగగలవా? అన్నదే ఆ మాటకు వెనుక నున్న వ్యంగ్యార్థం. సుందరమ్మత్త కుటుంబ రాజ్యానికింక కావలసిన అల్లుడి పదవి ఒక్కటే! ఆ పదవికోసం ప్రయత్నిస్తున్న వారినొక వరుసలో నిల్చోబెడితో ఆ క్యూ ఒక రెండు ఫర్లాంగుల పొడవు ఉంటుంది. ఎలాగైనా నా పట్ల సుందరమ్మత్తకు కాస్త ప్రత్యేకాభిమానం లేకపోలేదు. ఆ క్యూలో నిలబడి ఉత్తపుణ్యానికి నేనా ఒత్తిడిలో నలిగి పోవడమెందుకని ఆమె నన్ను ఓరగా తీసి, నా మట్టుకు నాకు ఇంకొక పని అప్పజెప్పింది..."

'ఏమిటది?' విస్తుపోతూ అడిగాను.

"మరేం లేదు. ఎప్పటికప్పుడు ఆ క్యూలో నిల్చున్న వాళ్ళందరినీ వరుసగా లెక్కపెట్టడం, సుందరమ్మత్త సూచనల మేరకు క్రొత్త వాళ్లని చేర్చడం, పనికిమాలిన వాళ్ళను తీసేయడం, మళ్ళీ మొదటినుంచి లెక్క పెట్టడం..."

"ఏడ్చావులేరా రఘుపతీ! ఆ పనికి నువ్వెందుకు ఒప్పుకున్నావు" అన్నాను.

"నా మొహం నేను ఒప్పుకోవడమేమిటి? మనం తలచుకుంటే సుందరమ్మత్తకు కనిపించకుండా ఉండవచ్చు. కనిపిస్తే ఆమె పిలుస్తుంది. మనం వెళతాం. కూర్చోమంటుంది. కూర్చుంటాం. మాట్లాడుతుంది. వింటాం. వెళ్ళిరమ్మంటుంది. వెళతాం. అంతే! అక్కడ మన ఇష్టాయిష్టాలతో ప్రమేయం ఉండదు..."

ఏదో రహస్యం చెప్పదలచుకున్నట్టుగా మరింత చేరువగా వచ్చాడు రఘుపతి...

"అయినా సుందరమ్మత్త కూతురికి మొగుడుగా నేను తగుదునని నువ్వు మాత్రం ఎలా అనుకోగలవురా శేఖరం! నా జీతం ఆమెగారి ఫేసు పౌడర్లకైనా చాలదు..."

నా ముఖాన కత్తి వేటుకు చుక్కలేదు.

అంతలో మేము పంచాయతీ బోర్డు వారి పార్కు దగ్గరికి రానే వచ్చేశాము. సన్నటి రీపర్ల సందుల్లోనుంచీ మగువ పొలకువ తెలుపుతూ వాయిల్ చీర తాలూకు పూతలు, పిందెలు, ఆకులు, కాయలూ కనిపించనే కనిపించాయి. సుందరమ్మత్త పిలవనే పిలిచింది.

"ఎంతో నయం! త్రిమూర్తుల్లో యిద్దరైనా కనిపించారు. ఎప్పుడొచ్చావోయ్ శేఖరం! వెళ్దురుగానీ కాసేపు కూర్చోండి... కాఫీ పుచ్చుకుంటారు గదా!"

'ఇందాకా మేము హొటల్లో చేసిన పని అదేనమ్మా అత్తయ్యా! పనిమీద వెళ్తున్నాము. నీ పుణ్యానికి నువ్వు మాకు తొందరగా సెలవిస్తే చాలు! నువ్వు నాకు అత్తవీ కాబోడంలేదు. నేను నీకు అల్లుణ్ణి కాబోవడంలేదు. ఇక నీకూ నాకూ మధ్య మొగమాటాలెందుకు' అన్న భావన రఘుపతి మాటల్లో ద్యోతకమౌతోంది.

"అయ్యో రాతా! మీకు వెళ్ళాలని వుంటే నేను బలవంతంగా కూచోబెడతానా రఘుపతీ! అసలు మా యింటాయనైనా అలాంటి నిర్బంధాలు ఎరుగడే! తన యిష్టం. తన రాజా! ఎక్కడికైనా వెళ్ళొచ్చు. ఎప్పుడైనా తిరిగి రావచ్చు. ఎందుకు, ఎక్కడికి, ఎప్పుడు అంటూ సాగదీయడం ఈ యింటా వంటాలేదే. ఆ మాటకేంగానీ అసలు విషయంలోకే వద్దాము. మొన్న నేను చెప్పిన విషయం ఏం చేశావు."

"ఓహో! అదా! లేడికి లేచిందే పరుగనుకుంటే ఎలాగమ్మా అత్తయ్యా! నేను తిరుపతికి వెళ్ళాలిగదా! వెళ్ళాలంటే సెలవు దొరకాలి కదా!"

'ఇక్కడున్న తిరుపతికి వెళ్ళిరావడానికి సెలవు కావలసి వచ్చిందా నీకు! సాయంకాలం వెళ్తే తెల్లవారేసరికల్లా తిరిగి రావచ్చు. ఎలాగూ మీరిద్దరూ కలిశారు. మా యింటాయనను కూడా పంపుతాను. ముగ్గురూ కలసి బయల్దేరి రేపో మాపో వెళ్ళొచ్చేస్తే సరిపోదూ!"

నిస్సహాయ పరిస్థితిలో పడిపోయినట్టుగా నావైపు బిక్కు బిక్కుమంటూ చూచాడు రఘుపతి.

'తిరుపతి కెందుకురా రఘుపతీ!" అన్నాను. సుందరమ్మత్తే బదులు చెప్పింది.

"ఓహో నీకు తెలియదుగదూ! చల్లకొచ్చి ముంత దాచుకుంటామా శేఖరం! మరేంలేదు మా వసంతకు సంబంధంకోసం..."

'తిరుపతిలో సంబంధం చూస్తున్నారా ఏమిటి?" - ప్రశ్నించాను.

'మన ఎరుకలోని సంబంధమే! రోజుకొక సంబంధాన్ని గురించి మా చెవిదాకా రాకపోవడంలేదు. మొన్న ఎవరో కాళహస్తి ప్రాంతాలనుంచి వచ్చారు. అబ్బాయి యింజనీరుట! అంతకు మునుపు వాళ్లెవరో మద్రాసునుంచీ కార్లల్లో దిగారు. వాళ్ళబ్బాయికి బొంబాయిలో ఉద్యోగమట! కానీ బిడ్డను తీసుకెళ్ళి కొత్త జాగాలో యివ్వడం నాకిష్టంలేదు. మీకూ స్నేహితుడు, నాకూ చిన్ననాటినుంచి తెలుసు. వాళ్ళవూరుకూడా యిక్కడెక్కడో దగ్గరేనట..."

సుందరమ్మత్తకు అడ్డు తగులుతూ రఘుపతినే ప్రశ్నించాను. "ఎవర్ని గురించిరా రఘుపతీ! మన నాగరాజుకు యివ్వాలనుకుంటున్నారా ఏమిటి?'

'నీది వట్టి మట్టి బుర్రరా శేఖరం!' అన్నాడు రఘుపతి.

కానీ నేను రఘుపతి పరిహాసాన్ని సరకుచేసే స్థితిలో లేను. లోలోపల నా ఆనందం అవధులు దాటుతోంది. ఎవడో దారంటవెళ్ళే దానయ్య ఒకడు సుందరమ్మత్త కూతుర్ని ఎగరేసుక పోకుండా ఆ అదృష్టం మా నాగరాజుకు దక్కినా నాకు సంతోషమే! ఆ మాటకొస్తే యిది 'బెస్ట్ సెలక్షన్' అని కూడా చెప్పవచ్చు. నాగరాజు రఘుపతిలా అల్లాటప్పా హైస్కూలు టీచరుకాదు. వాడికి ఎం.ఎ.లో ఫస్టుక్లాసు వచ్చింది. అది చాలక కలకత్తా వెళ్ళి అదేదో ప్రత్యేకమైన కోర్సులో రెండేళ్ళుండి వచ్చాడు. అలాంటి చదువు చదివినవాళ్ళు ఈ దేశం హెూల్‌మొత్తం పైన డజనుమందికి మించిలేరట! ఇప్పుడైతే వాడు లెక్చరరేగానీ అనతికాలంలో ప్రొఫెసరు గిరీ వాణ్ణి ఏరీ కోరీ వరించాలి. తప్పదు. బియ్యం, బేడలు, నూనె, మిరపకాయలు మొదలైన వస్తు సంబరాలన్నీ వాడి కింటి దగ్గరినుంచి సరఫరా అయ్యే అవకాశం లేకపోలేదు. ఇక వాడు తన జీతాన్నంతా పెళ్ళాం ఫేసు పౌడర్ల క్రిందే ఖర్చుపెట్టినా అడిగే నాధుడుండడు!

'ఇందులో తటపటాయించడానికేముంది రఘుపతీ! రేపే వెళదాం. మారుమాట లేకుండా నాగరాజు యిందుకు ఒప్పుకోగలడన్న నమ్మకం నాకుంది' అన్నాను.

'ఒప్పుకో కేం చేస్తాడు! ఇక్కడెవరూ చేదు మేయమనడం లేదే!' అందుకుంది సుందరమ్మత్త – 'పెద్దల్లుళ్ళ దేముంది? వాళ్ళెప్పుడో పాతబడిపోయారు. మా ముద్దులూ, మురిపాలూ అన్నీ యిక చిన్నల్లుడివేగదా! మాకూ ఒక లక్ష, లక్షన్నర రూపాయల ఆస్తి పాస్తులున్నాయి. ఇప్పటికిప్పుడు వ్రాసి రిజిష్టరు చేయకపోయినా ఆస్తిలో మూడోవంతు నీదేకదా! కాదు కూడదు, కట్నం కావాలంటావా, సరే నీ యిష్టం! మేము పెద్దల్లుడికి పదివేలిచ్చాం. రెండో అల్లుడికి పన్నెండు వేలిచ్చాం, నువ్వు కావలిస్తే పదిహేనువేలు పుచ్చుకో, ఇదిగో అబ్బాయ్? నీకింకా పెద్ద ఆశలేవుండవచ్చు. మనవైపున పదివేల రూపాయలు పలుకుతున్న పెళ్ళికొడుకు ఉత్తరాదికి వెళ్తే లక్షరూపాయలదాకా పలుకుతున్నమాట నేను కాదనను. కానీ ఆ ఉత్తరాది ఆసామికి నాలాగే ముగ్గురు కూతుళ్ళున్నారనుకో! కూతురికొక లక్ష చొప్పున పంచిపెడితే చివరి కతడికేం మిగులుతుంది? చిప్పచేతికొస్తుంది. నీకొక అత్తగారిల్లుందని చెప్పుకోడానికైనా వీలుండదు. బాబ్బాబూ! ఎందుకొచ్చిన యవ్వారాలవి! నువ్వు మాకు నచ్చావు. చిన్నపుడెప్పుడో చూచావుగనుక, ఎందుకైనా మంచిది – నువ్వో ఒకసారి వచ్చి అమ్మాయిని చూచివెళ్ళు. పందిరిలో పదిమంది ఎదుట పుచ్చుకోవడం నీ కిష్టం లేకపోవచ్చు. వద్దు. పెళ్ళికి

ముందుగానే పదిహేనువేలకు నువ్వు చెక్కు పుచ్చుకో? పిల్ల ఒంటిపైన అయిదువేల రూపాయల బంగారం చూచుకో. నీ దుస్తులకూ, రిస్టువాచీకి ఓ వెయ్యి ప్రత్యేకం. నీవెక్కడ కోరితే అక్కడే జరిపిద్దాం పెళ్ళి. ఇంకొక వారం రోజుల్లో పెళ్ళి జరిగిపోవాలను. మాకేం అభ్యంతరం లేదు. లేదంటే నీ మనసులో నీకొక సందేహం వుండవచ్చు. ఓ యబ్బో, సుందరమ్మగారి సంబంధమా? వాళ్ళతో మనం తూగగలమా అని. నేను చెబుతున్నానుగా, నీకా సందేహం అక్కర్లేదు. పల్లెలో నీకు ఆస్తి వుంది. లేదు. ఆ సంగతి మా కనవసరం! ఒకసారిగా పదిమంది వస్తే వాళ్ళుండడానికి తగినపాటి యిల్లు నీకక్కడలేకపోవచ్చు. మరేం పరవాలేదు. ఆ మాటకొస్తే అయిన దబ్బంతాపోసి పల్లెలో యిల్లు కట్టడం నాకిష్టంలేదు. ఆ డబ్బుంటే హాయిగా టౌన్లోనే యిల్లు కొనుక్కోవచ్చు... వింటున్నావా శేఖరం! ఒకవేళ రఘుపతి మరచిపోయినా నువ్వీ వివరాలన్నీ నాగరాజుకు విశదంగా చెప్పాలి..."

"అలాగేనండీ, అలాగే! తప్పకుండా చెబుతాను" అన్నాను.

సుందరమ్మత్త దోషమేమీలేదు. ఆమె మాతో బాటుగా వాళ్ల ఇంటాయనను కూడా ప్రయాణానికి సిద్ధం చేసింది. కానీ ఆరోజు సాయంకాలం జిల్లా పరిషత్తు ఛైర్మనుగారు ఊళ్ళో దిగడంతో ఆయన తప్పనిసరిగా ఆగిపోవలసి వచ్చింది.

స్టేషనులో రైలుదిగి రూముకు వెళ్ళేసరికి గంట ఎనిమిది కావచ్చింది. మేము కనిపించిన క్షణం నుంచి మొదలుపెట్టి నాగరాజు అతిథి సత్కారాలు చేయసాగాడు. మేమంతదూరం వెళ్ళామంటే అందుకొక ప్రత్యేక కారణం వుండి వుంటుందన్న యింగిత జ్ఞానమే లేదు మనిషికి! అతడి కుశలప్రశ్నలకు సమాధానాలు చెప్పడానికే అరగంటసేపు పట్టింది. ఆ తరువాత హెూటలుకని సినిమాకని, పురవీధులపైన త్రిప్పుతూ, అతడు మారిపోతున్న సమాజ స్వరూపాన్ని గురించి మాకు టూకీగా వివరణ లివ్వసాగాడు. అర్ధరాత్రి సమయంలో నిద్రపోవడానికి ముందుగా వివాహ ప్రస్తావన తీసుకరావడానికి వీలయింది. అంతవరకు కొంత నిర్లిప్తంగా వుండిపోయిన రఘుపతికూడా అవసరంగానే నాకు ప్రక్కబలమై నిలిచాడు. ప్రతిపాదించడం నా వంతు. బలపరచడం వాడివంతు. స్వాభిప్రాయ విశేషాలతో రంగరించి, సుందరమ్మత్త చెప్పిపంపిన పాఠాన్ని తు.చ. తప్పకుండా ఒప్పగించాము. చిట్టచివరకి తలక్రిందుల తపస్సు చేసినా తన కంతకంటే మంచి సంబంధం దొరకదని తేల్చి చెప్పేశాము.

పెదవులపైన చిరునవ్వు, కళ్ళల్లో నిశ్చలత్వం, ముఖంలో ప్రశాంతత ఆ లక్షణాలన్నీ చూస్తుంటే మా ప్రతిపాదన నాగరాజుకు రుచించినట్టే తోచింది. మౌనం అర్ధాంగీకారం కదా! తెల్లవారేసరికి అది పూర్ణాంగీకారం కాగలదన్న నమ్మకంతో నిశ్చింతగా నిద్రపట్టింది.

తెల్లవారింది. ఎనిమిదింటికే రైలు, సాగనంపడం కోసం స్టేషన్‌కు వచ్చాడు నాగరాజు.

"మీ రిద్దరూ కలసి వచ్చి నన్నొకసారి యిలా పరామర్శించి వెళ్తున్నందుకు నాకెంతో ఆనందంగా వుంది. ఇలాగే తరచుగా వస్తుండాలి మీరు..." అన్నాడు.

స్టేషనులో రైలాగింది. ఎక్కి కూర్చున్నాము.

రైలు బయల్దేరడానికింక నాలుగైదు నిమిషాలకన్నా వ్యవధిలేదు.

కంపార్టుమెంటు దగ్గరగా వచ్చి కిటికీ దగ్గరగా నిల్చుని "కానీ నన్నొకందుకు మన్నించాలి మీరు" అన్నాడు నాగరాజు.

"ఎందుకూ, ఎందుకూ"

"నేనిప్పుడిప్పుడే పెళ్ళి చేసుకునే ఉద్దేశంలో లేను. అసలెప్పుడు చేసుకొంటానో చెప్పలేను. మీరు తెచ్చిన సంబంధాన్ని నిరాకరించానని మీరు నాపైన కోప్పడకూడదు..."

"నువ్వు ఒప్పుకోకుంటే ఇక్కడ పుట్టి మునిగి పోయేదేమీలేదు. కానీ ఎందుకొప్పుకోవో చెప్పకుండా నువ్వు తప్పించుకోలేవు. చెప్పు! ఎందుకొప్పుకోవు?" అంటూ నిలదీసి అడగడానికి వీల్లేకపోయింది. యాత్రీకులు కొందరు ఒక తండాగావచ్చి ద్వారంగుండా, కిటికీలగుండా లోపలికి చొరబడడానికి ప్రయత్నించడంతో నాగరాజు కాస్త వెనుకకు తప్పుకున్నాడు. ఆ సంరంభం తగ్గేసరికి రైలు కదిలింది.

సుందరమ్మత్తగారి సంబంధాన్ని నాగరాజు నిరాకరిస్తే నిరాకరించాడు గాని, అతడెందుకు నిరాకరించాడన్న ప్రశ్న నాకొక సమస్యగా తయారైంది.

ఉన్నదానితోబాటుగా దాని కింకొక క్రొత్త సమస్యను జతచేశాడు నాగరాజు.

ఇప్పుడిప్పుడే పెళ్ళి చేసుకునే ఉద్దేశంలో లేను. ఎప్పుడు చేసుకుంటానో చెప్పలేను – అన్న పెద్ద మనిషి మూడు మాసాలు గడవకమునుపే నాకు శుభలేఖ పంపించాడు.

ఆ సంబంధానికొప్పుకోని వాడు, దీనికెలా ఒప్పుకున్నాడు?

నా మటుకు నాకు కొన్ని కారణాలు స్ఫురించకపోలేదు.

బహుశా తన అంచనాకు మించిన కట్నం ముట్టి వుండాలి. లేదా అమ్మాయి తల్లితండ్రుల కేకైక సంతానమైనా అయివుండాలి. కాదా, చదువుకుని ఉద్యోగం చేస్తూ బంగారుగుడ్లబాతు చందాన మొగుడికి ఉపకరించేదైనా కావాలి...

కారణమేదైతేనేమిగాని నాగరాజు కేమో పెళ్లి జరిగిపోయింది. ఆ పెళ్ళికి నేను వెళ్ళలేదు. బంగారంలాంటి సంబంధం తీసుకెళ్తే ఆ ప్రబుద్ధుడు నా ముఖానికి మసిపూసి పంపాడు. వాడి పెళ్ళికి నేనే ముఖం పెట్టుకుని వెళ్ళను?

కానీ రఘుపతికి మాత్రం యిలాంటి పట్టింపులేవీ లేకపోయాయి. వాడు తగుదునమ్మా అంటూ నాగరాజు పెళ్ళికి వెళ్ళివచ్చాడు. వెళ్ళివచ్చినవాడు అంతటితో వూరుకొనగూడదా? ఊరుకోలేదు. ఇదిగో నీ సమస్యను మరింత జటిలం చేసివేస్తున్నానన్నట్టుగా నాకొక ఉత్తరం ముక్క వ్రాసి పారేశాడు.

నాగరాజుకు పిల్లనిచ్చిన ఊరు తిమ్మసముద్రం. ఎంచినట్టుగా ఆ ఊరిలో పాతిక కుటుంబాలున్నాయట. అక్కడివారిలో పెద్ద మోతుబరులెవరూ లేరు. నాగరాజు మామగారికికూడా నాలుగైదెకరాల మగాణీ, ఒక చిన్న మామిడితోట మినహాగా పెద్ద ఆస్తిపాస్తులేవీ లేవు. నలుగురు మగబిడ్డలతో అయిదుగురు ఆడబిడ్డలతో తామరతంపరలాంటి సంతానం, ఆయనకు. ఆ పుత్రికా పంచకంలో నాగరాజు కిచ్చింది నాలుగో అమ్మాయిని. వారికి గొప్ప కట్నాలిచ్చుకునే స్థితిగతులు లేవు. పోగా అమ్మాయి కూడా ఏమంత అందగత్తె గాదు. కొద్దిపాటి నాటు చదువు మాత్రం చదువుకుని వుంటుందని రఘుపతి ఊహ! మరి దేన్ని చూచి నాగరాజు ఈ సంబంధానికొప్పుకున్నాడో తన కర్థం కాలేదని వ్రాశాడు రఘుపతి.

రఘుపతి జాబు చూచిన తరువాత నా మటుకు నాకు ఆమందానందం కలిగింది. శ్రేయోభిలాషుల మాట విననందుకు నాగరాజు కిలాంటి శాస్తి కావలిసిందే!

కానీ ఈ ఆనందాన్నయినా నాకెంతో కాలం దక్కనిచ్చాడు కాదు నాగరాజు!

వాడి దగ్గర నుంచి నాకో ఉత్తరం అందింది.

"డియర్ శేఖరం!

నమస్తే! నాపట్ల నువ్వింత దారుణంగా ప్రవర్తించగలవని నేను కలలోనైనా అనుకోలేదు. నువ్వు చెప్పిన అమ్మాయిని నేను పెళ్ళి చేసుకోలేదు. అదే నీ దృష్టిలో నేను చేసిన నేరం. ఎందుకు చేసుకోలేదన్న విషయం నీకింతవరకూ అర్థం కాలేదు. ఇకపైన అర్థం కాగలదన్న నమ్మకమూలేదు. అందుకనే యిలా జాబు వ్రాస్తున్నాను.

సుందరమ్మత్త నీకు దగ్గరి చుట్టంకాదు. నేనామెను ఎలా ఎరుగుదునో నువ్వూ అలాగే ఎరుగుదువు. కాని పనిగట్టుకుని నువ్వామె తరఫున వకాల్తా పుచ్చుకున్నావంటే అందుకు కారణమేమిటై వుంటుందని నేను తీవ్రంగా ఆలోచించాను. మరేంలేదు! ఆమెచేత మన్నన పొందాలని నీ తాపత్రయం. ఈ ఉబలాటమే గనుక లేకపోతే నువ్వు నీ వయసుకు మించిన పెళ్లిళ్ళ పేరయ్య బాధ్యతను నీ భుజస్కంధాలపైన వేసుకోవడానికి సమ్మతించి వుండవు.

మనిషికి రెండుకళ్ళున్నాయి. వాటిలో ఒకటి తక్కువగాదు. ఇంకొకటి ఎక్కువ గాదు. నీకు మేమిద్దరం స్నేహితుల మున్నాము. సుందరమ్మత్త ఆదినుంచీ రఘుపతికి పిల్లనిస్తానని చెబుతుండేది. కానీ తీరా సమయం వచ్చేసరికి ఆమె తన మాటను వాయిదా చెల్లిన ప్రోనోటుగా తీసి పారేసింది. అందువల్ల నీకు చీమకుట్టినంత బాధయినా కలుగలేదు. కానీ ఆమె పిల్లను నాకివ్వడానికి ముందుకొచ్చేసరికి నీకు ఏనుగెక్కినంత సంబరం కలిగింది. అందుకనే నిన్ను నేను సూటిగా ప్రశ్నిస్తున్నాను. రఘుపతి తన పెళ్ళాన్ని తను పోషించుకో లేకపోడు. ఆ పని నువ్వూ నేను ఎంతబాగా చేయగలమో రఘుపతికూడా అంత బాగానే చేయగలడు. ఆ మాటకొస్తే ఈ దేశంలో కొందరు బిచ్చగాళ్ళకు సైతం ఇద్దరు ముగ్గురు పెళ్ళాలున్నారు. రఘుపతి నాకన్నా ఆరోగ్యవంతుడు. అతడికున్నంత లౌకికజ్ఞానం నాకు లేదు. నా కున్నంత ఆస్తి పాస్తులు అతడికీ వున్నాయి. దేవుడు దయదలిస్తే ఉబుసు పోకకంటూ చేస్తున్న ఆ ఉద్యోగాన్ని వదిలిపెట్టి వ్యాపార రంగంలోనైనా దిగి అతడేడాది తిరిగేలోగా ఒక లక్షరూపాయలు ఆర్జించగలడు. కానీ యిన్ని అర్హతలున్నా సుందరమ్మత్త దృష్టిలో రఘుపతి కొరగానివాడై పోయాడు. నేను కాస్తాకూస్తా అర్హుణ్ణిగా కనిపించాను. ఎందువల్ల?

ఒక్కటే కారణం!

రఘుపతి తన కుటుంబంలో తానొక్కడై మసలుకుంటున్నాడు. తల్లీ తండ్రీ, అన్నా, వదినా, తమ్ముళ్ళూ, చెల్లెళ్ళూ అందరూ కలిసి ఒకటిగా కూర్చున్న గ్రూప్ ఫోటోలో తాను ఒకవైపుకు సర్దుకుని కూర్చుంటూ వుండడమే అతడు చేసిన అపచారం! మీ సుందరమ్మత్తకు గ్రూప్ ఫోటోలు గిట్టవు! అమాంతంగా అందమైన పార్సెల్ ఒకటి తన వాకిట్లో దిగబడాలి. మెల్లగా ముడతవిప్పి, అందులోనుంచి కాగితం తుక్కునంతా పైకి తీసేసరికి మడిమలదాకా పాంటు తొడుక్కున్నవాడు, పైన పొట్టిచేతుల చొక్కా తగిలించుకున్నవాడు, కళ్ళద్దాలు

వేసుకున్నవాడు, నున్నగా క్రాపు దువ్వుకున్నవాడు, నూనూగు మీసాలవాడు, రుద్దుకున్న ఫేసుపౌడరు. సెంట్ల గుమగుమలతో ఎదుటివారికి గుబులు పుట్టించేవాడు అయిన అబ్బాయి ఒకడు పైకి లేవాలి, వాడి చేతుల్లో గులాబీ పూలదండ ఒకటి సిద్ధంగా వుండాలి. వాడు తన కుమార్తెను వరించాలి. సుందరమ్మత్త కోరిక యింత మాత్రమే కాదు. ఆ అబ్బాయి ఏ పార్సెల్లోనైతే వచ్చాడో ఆ పార్సెల్‌పైన "ఫ్రమ్ అడ్రస్" ఉండకూడదు. ఉండదనే అనుకుందాం! ఏమో, ఎవరు చూచారు! లోపల ఎక్కడైనా తగలడి వుందేమో! అబ్బే, ఈ పార్శిల్ కంటికి కనిపిస్తుండడమే ముప్పు! దీన్ని ఏకంగా తగలబెట్టడమే ఒప్పు!

కాకపోతే మిస్టర్ శేఖరం! ఇక్కడ ఈ విశ్వవిద్యాలయంలో ఒక లెక్చరరుగా చెలామణీ అవుతున్న ఈ నాగరాజు అనే పూలమొక్కకు వ్రేళ్లెక్కడున్నాయో తెలియదా మీ సుందరమ్మత్తకు! తల్లిదండ్రులను ప్రత్యక్ష దేవతలుగా భావించేవారట పూర్వులు. ఆ చాదస్తపు పరిగణన మనకొద్దు. కనీసం నవమాసాలు మోసి వుండదా తల్లి! ప్రాణానికి ప్రాణంగా చూచుకుంటూ పెంచివుండదా? తండ్రి చెమట తుడుచుకోడానికైనా తీరిక లేక బ్రతుకుబండిని లాగుతూ, నిట్టూర్పులు వదిలినప్పుడల్లా తన వంశాంకురం పెరిగి పెద్దదైతే తానీ బాధ్యతనుంచి విముక్తిపొంది దారి ప్రక్కన వున్న ఓ చెట్టు క్రింద కూర్చుని విశ్రాంతి తీసుకోవచ్చునని అభిలషించి వుండడా? కేవలం వాళ్ల పెద్దరికపు మర్యాదను వారికి చెల్లించడం కోసమైె మావాళ్ళతో ఒక్కసారి సంప్రదించకూడదా! ఆ ఊరు ఎక్కడుందో నాకు తెలియదు. అక్కడికి వెళ్ళాల్సిన అవసరంకూడా నాకట్టే కనిపించడంలేదు – అని ఆవిడ నీతో చెప్పడమూనూ, ఆ మాటపైన నువ్వు బయల్దేరి చక్కా నా దగ్గరికి రావటమూనా! బాగుందిరాబాబూ! మూలమట్టంగా భూమిలో నుంచి వ్రేళ్ళను పైకిలాగి కాండంపైన ఆకులపైన నీళ్లుపోస్తూ మొక్కను పెంచాలనుకుంటున్నారా మీరు!

వ్రాయవలసివచ్చి యింతదూరం వ్రాశాను. నీకు బాల్యస్నేహితుణ్ణి. తెలిసో తెలియకో నామూలంగా తప్పిదం జరిగివుంటే అందుకు నువ్వు నన్ను మన్నించగలవు. తప్పకుండా బదులు వ్రాస్తావుగదూ... నీ నాగరాజు."

జాబు చదువుకొనిన తరువాత నిండుగా ఒకగంటసేపు నేను స్తబ్దుడినై కూర్చుండిపోయాను. ఆ వ్యవధిలో ఎన్నెన్నో వూహలు నిశ్శబ్దంగా నా మనస్సులో ప్రవహించిపోయాయి. వాటిలో మచ్చుకొకటి మాత్రం యిక్కడ చెబుతే చాలు! ఈ 'క్లూ' నాకానాడే తెలిసివుంటే ఎంత బాగుండేది! "అబ్బే అలా కాదండీ సుందరమ్మత్త గారూ! ఒక పర్యాయం మీరా ఊరికి వెళ్ళిరావలసిందే! తప్పదు. ఆ ఊరికి కారువెళ్తుందేమో కనుక్కుందాం. లేదంటే జట్కాబండితో సరిపెట్టుకుందాం. ఒక్కటంటే ఒకటే పర్యాయం. ఒక ఎక్స్‌కర్షన్‌లా వెళ్ళి వచ్చేదాం" అంటూ సుందరమ్మత్త నెలాగైనా బయల్దేర దీయడానికి వీలుండేది, గడుగ్గాయి నాగరాజు నాకా అవకాశాన్ని దక్కనివ్వలేదు. చేతులు కాలిన తర్వాత ఆకులు పట్టుకుని ఏం లాభం?

♦ *'ఆంధ్రజ్యోతి' వారపత్రిక – 1972* ♦